

*О.А. ГАВРИШ, доктор технічних наук, професор
Ю.В. ЛОПАТИНСЬКА, магістр
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»*

Загальна логіка і принципи моделювання контролю менеджерських рішень

Постановка проблеми. Система контролю як складна, динамічна, відкрита, саморегульовальна інформаційна система складається із двох підсистем, які можна розглядати і як системи. Це система контролю як галузь наукових знань, а також система контролю як виду практичної діяльності. Саме таке сприйняття контролю як інтегрованої системи допомагає усвідомити значущість методики як прояву методу і як елементу, який є інтегруючим із практичною діяльністю, тобто з процесом контролю [1, с. 92]. Загальне визначення методики контролю менеджерських рішень сформульовано як сукупність процедур, проявом яких є комплекс методичних, технічних прийомів та інструментарію контролю з метою підтвердження законності, доцільності й ефективності менеджерських рішень [3, с. 4]. Комплекс проблем формалізації існуючої системи господарського контролю, формалізації опису його процедур становить напрям теоретичних досліджень, що класифікується як напрям формальної методології контролю. Повною мірою це стосується також системи внутрішнього контролю, проявом якої є контроль менеджерських рішень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження проблематики контролю менеджерських рішень як функції організаційного забезпечення ефективного менеджменту здійснюють чимало науковців, серед яких особливо слід виділити таких, як С. Бардаш [1], К. Балдин [2], А. Соловйов

[3], С. Чудновська [4], К. Линьов [5], А. Воронкова [6] та ін., проте питання значною мірою залишається дискусійним, зокрема в частині оцінок ефективності, на що звертаємо увагу наукової спільноти.

Мета статті – висвітлення загальної логіки і принципів моделювання контролю менеджерських рішень в організації у форматі наукової дискусії.

Виклад основних результатів дослідження. Логіка побудови моделей методик контролю взагалі й стосовно менеджерських рішень зокрема припускає обов'язкове розмежування значеннєвих навантажень, термінів, що застосовуються. У проведених дослідженнях методика контролю являє собою сукупність засобів і прийомів виконання робіт із контролю, які взаємозв'язані спільністю завдань, що розв'язуються. В даному випадку методика виконує роль методичної інструкції (економіко-організаційної) – моделі. Гнучкість моделі методики може бути визначена як можливість подальшого удосконалення моделі за своїм змістом. І нарешті, можливість реалізації моделі у повному обсязі – найважливіша її характеристика. Під цим, як правило, розуміють складність, трудомісткість, вирішення питань, які пов'язані із практичним використанням моделі. Як формальна методологія, так і один із найважливіших методів її пізнання – моделювання – залишається недослідженою галуззю наукового знання про контроль. Але слід зазначити, що інтерес до методу моделювання взагалі й стосовно окремих

функцій управління зокрема зумовлений інтересом до логіки науки взагалі.

Підсумовуючи викладене вище, слід зазначити головне: модель методики контролю будь-яких об'єктів дає змогу виділити основні організаційні, інформаційні, технологічні та технічні зв'язки у межах їх і поза ними, розробити варіанти оптимального напряму контролю з урахуванням мінімізації трудових затрат. При розробці методик контролю менеджерських рішень вирішальне значення має розмежування термінів, що застосовуються. Це один із головних аргументів, що підтверджують логіку побудови моделей методик.

Часто термін «методика» підмінюється поняттям «технологія контролю», однак останнє являє собою сукупність даних про організацію збору й обробки контрольної інформації про відхилення, опис цих зведень у вигляді регламенту технологічного процесу обробки контрольної інформації. На відміну від цього тлумачення методик контролю слід визначати як сукупність способів і прийомів виконання робіт із контролю, які пов'язані спільністю розв'язуваного завдання (в нашому дослідженні це певний об'єкт контролю та його основні параметри в загальному алгоритмі розробки, обґрунтування, прийняття й реалізації менеджерського рішення). Така методика за своєю сутністю виконує роль методичної інструкції – організаційного документа, що є чинним з моменту затвердження.

В основу побудови (моделювання) методик контролю менеджерських рішень мають покладатися такі принципи:

цілеспрямованість – орієнтація методики на підтвердження якості менеджерського рішення;

системність – уявлення методики як множини взаємозв'язаних елементів системи: суб'єктів, об'єктів, процесу контролю і результатів цього процесу;

уніфікація – формування типових елементів опису методики;

мінімізація проектних рішень – виключення дублювання елементів опису методик на основі їх типізації для різних об'єктів контролю.

Ці принципи не входять у суперечність із вимогами до змісту моделей самих методик, що повинні відображати найістотніші аспекти об'єкта контролю. Водночас треба мати на увазі необхідність дотримання такої вимоги до самого конструювання моделей, як оглядовість, що визначається як передумова вивчення істотних властивостей об'єктів контролю, які впливають на формування інших складових (елементів) методики: інформаційне забезпечення, засоби й прийоми контролю, технологія контролю.

Викладені вище принципи побудови методик контролю менеджерських рішень зумовлюють загальну логіку моделювання методик.

Процес моделювання методик внутрішнього контролю формування, прийняття та реалізації менеджерських рішень складається з ряду етапів. Таким чином, основні теоретичні положення конструювання моделей методик контролю формування, прийняття і реалізації менеджерських рішень є необхідним підґрунтям для подальшого розкриття послідовності реалізації кожного з етапів моделювання кожної з основних чотирьох методик контролю. Мета й зміст послідовності реалізації способів, методичних прийомів та інструментарію стосовно якості інформації на «вході» й «виході» (методика 1) великою мірою зумовлена усвідомленням структури інформації та її якісних характеристик, тобто сукупності параметрів контролю інформаційної підтримки обґрунтування, прийняття і реалізації менеджерських рішень.

Виходячи з того, що якість – це сукупність властивостей та характеристик будь-якої продукції, рівень яких формується виробниками при створенні цієї продукції з метою задоволення потреб користувачів (у даному випадку мова йде про інформацію), то слід, по-перше, усвідомити сутність основних якісних характеристик інформації. Як відомо, в економічній літературі різними авторами обґрунтовуються різні критерії якості інформації.

Маючи на увазі, що більша частина фактографічної інформації, яка «підтримує» формування прийняття і реалізацію менеджерського рішення, формується як обліково-економічна, у складі якої в свою чергу

знаходить своє місце й контрольно-аналітична інформація. У науковій праці К.О. Линьова [5] було проведено глибоке дослідження якісних характеристик саме облікової інформації та принципів підготовки фінансової звітності. До складу основних характеристик якості інформації науковець включає: зрозумілість, доцільність, суттєвість, своєчасність, цінність для прогнозування, достовірність, повноту, правдивість, превалювання змісту над формою, об'єктивність і порівнюваність.

А до складу принципів підготовки фінансової звітності К.О. Линьова [5] віднесено принципи: безперервності діяльності, автономності, періодичності й нарахування, відповідності доходів і витрат, принципи грошового вимірника, обачності. Інформаційне забезпечення формування, прийняття та реалізації менеджерських рішень являє собою належну упорядковану сукупність економічної інформації, що формується й використовується менеджерами на різних етапах контрольної діяльності.

Слід звернути увагу на те, що якість вихідної інформації залежить від якості її на вході. Але варто акцентувати увагу також на проблемі співвідношення ризику прийняття менеджерських рішень і якості інформації. Як відомо, прийняття менеджерських рішень, спрямованих на забезпечення сталого розвитку підприємства, різняться певним рівнем ризику, що зумовлюється такими основними факторами, як відсутність відповідної інформації або низький рівень її якості.

У контексті розгляду питання контролю якості інформаційної підтримки менеджерських рішень під ризиком пропонується розуміти наявність відповідної релевантної інфор-

мації, використання якої при ухваленні та реалізації менеджерського рішення приведе до можливої невизначеності результатів стосовно досягнення загальної мети функціонування системи менеджменту. Відповідно до висновку науковців ризик прийняття менеджерських рішень знаходиться у зворотній залежності від якості інформації.

Інакше кажучи, ризик інформаційної підтримки залежить від співвідношення обсягу та якості інформації. Основними вимогами до створення якісного інформаційного забезпечення є не тільки систематизоване своєчасне надходження інформації, а також її відновлення за відповідною структурою з акцентуванням на комерційну, правову, науково-технічну, обліково-економічну та ін.

Структура існуючої нині в підприємствах інформації не уможливило приймати повністю ефективно обґрунтовані менеджерські рішення, оскільки найбільша питома вага належить комерційній (оперативній) інформації, а інші її види, зокрема обліково-економічна, використовують з певними обмеженнями. Отже, найбільш контрольованим є процес формування інформації в системі рахунків бухгалтерського обліку, і це природно, знижує загальний інформаційний ризик.

Висновки. Грунтуючись на загальній логіці моделювання методик внутрішнього контролю, формалізації методу контролю менеджерських рішень та розкриття сутності й місця інструментарію контролю в методичному забезпеченні контрольного процесу, розроблено інформаційні моделі методик контролю. Принципово новим є те, що кожна з методик спрямована на контроль певного етапу загального процесу формування та реалізації менеджерського рішення.

Список використаних джерел

1. Бардаш С.В. Економічний контроль в Україні: системний підхід : моногр. / С.В. Бардаш ; Київ. нац. торг.-екон. ун-т. – К. : КНТЕУ, 2015. – 656 с.
2. Балдин К. Управленческие решения: учеб. / К. Балдин, С. Воробьев, В. Уткин. – 4-е изд. – М.: Издательско торговая корпорация "Дашков и К°", 2014. – 496 с.
3. Соловьёв А.И. Принятие государственных решений: учеб. пособие / А.И. Соловьёв. – М.: КНОРУС, 2016. – 344 с.
4. Чудновская С.Н. Управленческие решения: учеб. / С.Н. Чудновская. – М.: Эксмо, 2015. – 368 с.
5. Теорія і практика прийняття управлінських рішень: навч. посіб. / А. Крупник, К. Линьов, С. Нужний, О. Рудик. – К.: Вид. дім «Простір», 2016. – 156 с.
6. Воронкова А.Е. Управлінські рішення у забезпеченні конкурентоспроможності підприємства: організаційний аспект : моногр. / А.Е. Воронкова, Н. Г. Калюжна, В. І. Отенко. – Х : ІНЖЕК, 2013. – 512 с.

Стаття надійшла до редакції 08.08.2017 р.

Фахове рецензування: 10.08.2017 р.

* * *